

De wijze man en het witte blad

Maurits Coppieters

Ere-senator

Op de SamPol-lezing in Gent op 21 januari '95 schetste Maurits Coppieters de contouren

van een mogelijke politieke herverdeling. Wie er niet bij was, vindt in deze tekst

de grote lijnen van zijn uiteenzetting terug.

Veel Vlamingen die zichzelf tot het 'progressieve' of 'linkse' kamp rekenen, geven bij iedere verkiezing waarbij extreem-rechts verder oprukt luidkeels lucht aan hun ontreding en verontwaardiging. Even luid protesteren zij tegen een duidelijk liberale formulering van de ideale concurrentiemaatschappij. Al dat verbale geweld komt rijkelijk laat. Het lijkt wel of de wereldomwenteling die heeft plaatsgegrepen tussen de activiteiten van de Club van Rome (de waarschuwing van de jaren '50) en de Club van Lissabon (Grenzen aan de concurrentie, de besluiten van vandaag) aan hen is voorbijgegaan. In elk geval hebben zij niets ondernomen om die evolutie op te vangen in democratische programma's en noodzakelijke partijvernieuwing.

Democratisch tekort

De aanslag op de aarde en de levensbronnen, de verrotting van de zogeheten 'armste' landen, de unilaterale, nieuwe internationale economische orde, het slachtofferen van continenten en mensen op het altaar van de koude oorlog, de onderschikking van de wetenschap en de technologie aan het imperialistische wapenbeleid en de mateloze concurrentie, het dichtslippen van het ongebonden buitenlands beleid, de Europese medeplichtigheid aan de voedselonveiligheid in grote delen van de wereld, de corporatistische en egoïstische ontwikkelingen bij de werknemersorganisaties in het rijke Westen, de ongrijpbare, naamloze mondiale businesshiërarchie en de toe-

nemende afhankelijkheid van de mensen, de groeiende armoede en uitsluiting, de zichtbare duale samenleving..., het zijn wraakroepende toestanden. Toch hebben zij het politieke denken en doen in België niet beheerst, laat staan gestuurd. De deuren van de politieke cenakels en van de grote sociale organisaties bleven gesloten voor de nieuwe, essentiële waarschuwingen en inzichten. De nieuwe sociale bewegingen, de derde-wereldbeweging, de vredesbeweging en de milieubeweging, hebben nochtans op een serieuze manier politiek werk gedaan. De democratische partijen hebben daar niet ernstig op ingespeeld. Zij hebben niet geluisterd naar de Club van Rome, naar de oproepen voor een nieuwe internationale wereldorde.

Anderzijds hebben 'linksen' en 'progressieven' de interne democratische ontwikkeling in België, nl. de aanpassing van de Belgische staat aan het nationaliteitsgegeven, niet bevorderd. Integendeel, zij hebben die ontwikkeling zelfs verdacht en belachelijk gemaakt. Nochtans opende Petrella reeds in 1970 boeiende perspectieven met *La renaissance des cultures régionales*. In dat boek gaf hij aan dat een coöperatieve opbouw van de lokale regio's niet tegenstrijdig is met een internationalistisch engagement. Hij pleitte er openlijk voor dat progressieve krachten de twee zouden combineren. De progressieve krachten in België hebben de fundamenteel democratische federale maatschappijopbouw echter zo lang mogelijk afgewezen. Het

schrikbeeld van de klerikale CVP-staat Vlaanderen, dat achterlijke gat dat onze toekomst zou zijn, stond hun te scherp voor ogen. Nochtans was het zonneklaar dat het valse carcan van de Belgische eenheidsstaat en de valse eenheid van de toenmalige Belgische partijen het progressivisme afremden. Een solidaire samenleving wordt gebouwd op respect voor de echte geschiedenis van de mensen, op respect voor hun eigenheid, op respect voor emoties, respect voor cultuur. Als ze eerlijk met de geschiedenis omspringen moeten 'linkse progressieven' erkennen dat de strijd voor het federalisme, de strijd voor de erkenning van de Vlaamse eigenheid ook een fundamenteel emancipatorische strijd was en is.

Welk Vlaanderen voor welke wereld?

Een progressief maakt geen tabula rasa met de gegevens uit het verleden, maar leert eruit. Vandaag luidt de opdracht dan ook: een politiek-maatschappelijk-ethisch antwoord formuleren op de vraag: welk Vlaanderen voor welke wereld?

Ik beschouw de totstandkoming van de Vlaamse politieke autonomie door de eerste rechtstreekse verkiezing van een Vlaams parlement als een scharniermoment in de geschiedenis van Vlaanderen. De federale staatsstructuur die door het Sint-Michielsakkoord in het leven is geroepen, is niet af. Er blijven punten die nog moeten worden aangevuld, willen we een loyale en vruchtbare toekomst verzekeren. De Vlaamse assemblee moet die punten formuleren en ze in de loop van de legislatuur, wars van iedere provocatie, op de federale en Waalse tafel deponeren.

De federale samenleving is een dynamisch proces, dat loyaliteit en sociale solidariteit veronderstelt. Maar het is ook een proces dat economische samenwerkingsverbanden in Europese interregionale context vergemakkelijkt en stimuleert. De federale staat van vandaag is geen 'overblijfsel' van de centrale staatsstructuur. Het is een fundamenteel nieuw gegeven dat vraagt om een fundamenteel nieuwe bundeling van de democratische krachten. Het is een nieuwe stap die moet leiden tot een democratisering van Europa en van de wereldverhoudingen. 'Welk Vlaanderen?', is daarom niet meer in de eerste

plaats een constitutionele vraag, maar wel een maatschappelijke en politieke vraag.

Progressieve krachtenbundeling

Ik richt mijn pleidooi tot de Vlaamse politieke partijen wier bestaan gestoeld is op de onaantastbare vrijheid, waardigheid en gelijkheid van ieder mens en op de onvervangbare draagkracht van het sociaal weefsel, tot de partijen die er vanuit gaan dat politiek een vormgevende en sturende taak heeft en dat democratie geen marktartikel is, tot de partijen die er vanuit gaan dat de burger een gebonden mens is en geen eenzame nomade, een betrokken mens die draagt en zelf wordt gedragen met, voor en door de anderen. Aan die partijen zal ik proberen een gezamenlijk politiek programma voor te leggen, met de essentiële posten van de vier maatschappelijke mondiale contracten waarvoor Vlaanderen als regio medeverantwoordelijk zal zijn, nl. basisbehoeften, cultuur, democratie en aarde. In deze contracten zit de hele rijkdom én de emancipatorische kracht van het socialisme, van het volksnationalisme en van de groene beweging.

Dit project is niet uitsluitend tot de politieke partijen gericht. Ook de 'global civil society' moet aan bod komen: de vrijwilligersorganisaties, non-profit-organisaties, de vredesbewegingen, de armoedebewegingen, de milieubewegingen, de NGO's, kortom alle organisaties die lokaal of op wereldvlak hun actie uitbouwen in alle sferen van de menselijke activiteit. In tegenstelling tot de traditionele politieke partijen hebben die vrijwilligersorganisaties, die nieuwe sociale bewegingen de problemen wel degelijk globaal gesitueerd en aangepakt en hebben zij grensverleggende solidariteitsbanden gesmeed tegen de bloeddorstige concurrentie.

De vakbonden mogen evenmin aan de kant blijven staan. Daarmee heb ik de christelijke arbeidersbeweging openlijk tot medewerking opgeroepen. Die oproep wekte verwondering en wrevel. Sommigen meenden daaruit te moeten concluderen dat de SP 'het lonken niet kan laten'. Die conclusie was voorbarig. Ik heb wel degelijk de hele vakbeweging voor ogen. De vakbeweging is immers diegene die op alle fronten af te rekenen krijgt met de concurrentiesamenleving.

Die concurrentiemaatschappij is politiek steeds meer ongrijpbaar, het is een mondiale macht zonder tegenmacht die én de arbeid, én het loon, én de werkomstandigheden, én de sociale zekerheid op het spel zet. Bovendien speelt ze ecologische bekommernissen en duurzame ontwikkeling tegen de arbeiders uit.

Dat ik mij in het bijzonder tot de christelijke arbeidersbeweging heb gericht, heeft een reden. De christen-democratie van de 'gemengde belangen' heeft altijd geprobeerd de bij haar aangesloten organisaties en bewegingen in te kapselen. De geschiedenis van de KWB vanaf de jaren '60, van de bewegingen die in het ACW onstonden en nog altijd ontstaan toont dat aan. Die organisaties en bewegingen zijn niet marginaal. Toch gaapt al jarenlang een kloof tussen de emanciperende stellingen van het ACV en de christelijke politieke besluitvorming. Wie daaraan twijfelt kan er het stemgedrag van de EVP op nagaan. Het is van belang die inkapseling af te remmen.

Socialistisch geïnspireerd

Er zijn programmapunten die essentieel zijn voor een toekomstig democratisch, ecologisch, sociaal en cultureel Vlaams beleid. Mijn voorstel is dat de SP, de VU en Agalev een aantal van die punten zouden onderschrijven. Zij zouden zich kunnen engageren om die punten in de eigen programma's op te nemen, er rond samen te werken en er politieke meerderheden voor te vinden. Dat zou een eerste ernstige politieke herverkaveling betekenen. Het politieke groeiproces dat op die manier ingezet wordt, kan een krachtige politieke groep voortbrengen: een sociaal-democratie die het mondiaal coöperatief bestuur voorbereidt en daartoe de Europese Unie federaal, democratisch en sociaal uitrust.

Als ik het woord sociaal-democratie in de mond neem, is dat omdat de inspiratie van dit politieke project naar mijn aanvoelen 'socialistisch' is. Een politieke vormgeving en machtsvorming die de pretentie heeft mens en wereld te 'sturen' kan alleen maar gebouwd zijn op een transcendent mens- en maatschappijbeeld. Dat is het beeld van de vrije, onaantastbare mens, gelijk aan alle mensen. De mens wiens mens-zijn medebepaald is door de andere, in een absolute

verbondenheid die geborgenheid, ontwikkeling en diversiteit baart. In die visie wordt politiek opgevat als vormgeving van medemenselijkheid. Haar doel is een gemeenschap die berust op rechtvaardigheid en vrede, en geniet van de 'heilige' aarde, de duurzame waarborg van leven en schoonheid. Ik omschrijf dit mens- en maatschappijbeeld als socialistisch. Het is gegroeid uit het geloof in de maakbare mens, de maakbare wereld. Het is een gemeenschappelijk element dat de SP, de VU en Agalev met elkaar verbindt.

Samenwerking met de civiele bewegingen

De originele marxistische analyse had de aanslag op het mens-zijn-in-de-wereld reeds blootgelegd. Nu is een vernieuwde maatschappijkritiek ontstaan, die zich afzet tegen de wetenschappelijke en technologische stroomversnelling, de mondialisering, de onverbroken machtsgreep van de groten, de slavernij van de uitgebuitenen, de aanslagen op de aarde en de bronnen van het leven zelf. Over heel de wereld ontstaan geestelijk verzet en duiken civiele bewegingen op. Die bewegingen zijn een eerstelijns democratische krachtbron (cf. Petrella). Zij hebben de samenhang van bedreigende verschijnselen als de Noord-Zuid-kloof, ontwikkeling, bewapening, voedselonveiligheid, armoede en uitsluiting aangetoond. Zij willen dan ook een samenhangend politiek beleid, geen rode of groene of geelzwarte liefdesverklaringen.

De politiek zal aan die civiele bewegingen dan ook een ernstig aanbod moeten doen. De beweegredenen van het nieuwe politieke project zijn niet electoraal en de doelstellingen zijn niet op korte termijn te verwezenlijken. Dat kan ook niet. Toch moeten zij voldoende concreet zijn. Ze moeten zichtbaar zijn in de programma's van de aangezochte partijen, en zij moeten werkbaar zijn in de nieuwe Vlaamse Raad achteraf. Het is immers allesbehalve denkbeeldig dat de eerste Vlaamse verkiezingen een liberale en behoudende meerderheid aan de macht zullen brengen. Die meerderheid zal erop uit zijn eigenbelang en angst als hefboom te hanteren, de andere in de kou te laten staan of zelfs uit te wijzen, en heeft van uiterst rechts bijzonder weinig weerwerk te vrezen.

Oude en nieuwe breuklijnen

De oude en nieuwe breuklijnen zijn noch verouderd, noch bijzonder nieuw: de tegenstelling tussen arbeid en kapitaal blijft een cruciaal gegeven dat alle andere problemen doorkruist.

De brede bedding van een 'verbonden' en solidaire samenleving werd in de oude, perverse Belgische situatie steeds afgedamd door de oude breuklijn gelovig-vrijzinnig. Het was het cement dat België bijeenhield, maar echte emancipatie verhinderde. De groene breuklijn is een nieuwe breuklijn. Het milieuvraagstuk is een centraal gegeven in onze wereldorde, net zoals het arbeidersvraagstuk dat was in de wereldorde van de 19de eeuw. In onze concurrentiesamenleving wordt de natuur als even storend en hinderlijk ervaren als de proletarische bewustwording in de vorige eeuw. 'Groen' kan je niet zomaar bij beetjes in een andere verfpot roeren. Het is een basisgegeven van ons zijn. Daarom moet de ecologische kwestie vooropstaan in de opbouw van een menselijk waardige en democratische samenleving. De politieke krachtenbundeling die ik voorsta, moet de prioriteiten en structuren die daarvoor nodig zijn, aangeven en uittekenen. De aanpak moet internationalistisch zijn, federalistisch en religieus pluralistisch.

De globalisering van de economie en van de samenleving is een recent fenomeen. Die globalisering wordt aangedreven door drie motoren, die op volle toeren draaien:

- de liberalisering van de kapitaalbewegingen;
- de privatisering van belangrijke economische sectoren;
- de deregulering: de staat mag maar een minimale rol spelen; de democratie wordt onmondig gemaakt.

Zullen we aanvaarden dat de concurrentie en de marktverovering de enige regelgever worden? Dat zij de ware soevereiniteit vorm en inhoud geven? De effecten liegen er in elk geval niet om: het sociaal contract en de welvaartsstaat liggen onder vuur; de werkloosheid neemt zorgwekkende proporties aan; en steeds meer mensen worden uitgesloten.

Het vraagstuk van de arbeid is het voornaamste sociale thema. Het is een probleem dat niet 'vanzelf' tot een oplossing komt. Het vraagt om

politieke 'sturing'. De concurrentie-mechanismen bieden immers geen enkele uitkomst. Hier blijkt dat de 'oude' breuklijn arbeid-kapitaal niet zo oud is. Zij komt opnieuw naar boven, in al haar componenten en heviger dan ooit.

Verbondenheid

De ecologische modernisering hangt nauw samen met de sociale solidariteit én met de democratie. Die samenhang en de noodzaak van een coöperatieve bestuursopbouw (van het regionale tot het mondiale niveau) verantwoordt onze oproep voor een bundeling van de politieke krachten die staan voor de verbondenheid van alle mensen als grondslag van politiek en samenleving.

De verbondenheid van alle mensen is de gezamenlijke bedding voor de stroom van vernieuwing. Die verbondenheid graaft dieper en weegt zwaarder dan alleen maar solidariteit. Het algemeen belang kan maar gediend worden door het brede draagvlak - zonder grenzen, zonder zuilen - van om elkaar bekommerde mensen. Dat is de ware betekenis van het woord 'burger': mens in vrije en verantwoordelijke relaties. Hier borrelt de bron van een waarachtig pluralisme met een horizontale dimensie.

Het is in die zin dat op het recent gehouden ACW-congres - terecht - de volgende vragen werden gesteld: zijn wij nog een belangenbond, en kunnen wij louter een belangenbond zijn, of moeten wij ons omvormen tot een burgerbond met meer globale verantwoordelijkheden en engagementen? Dat is vandaag een fundamentele vraag voor talrijke verenigingen en drukkingsgroepen, van artsensyndicaten tot vakbonden, van gezinsbewegingen tot milieubewegingen, seniorenorganisaties tot boerensyndicaten. Solidariteit vereist ruimere netwerken, meer uitgesproken verbondenheid.

Vlaanderen in Europa en de wereld

Toen ik het project aan de pers en het publiek heb voorgesteld, is heel wat kritiek losgekomen. Om te beginnen wordt het project als 'elitair' gedoodverfd, omdat het een intellectuele aanpak zou voorstaan. De fundamentele eis van onderzoek wordt met opzet tegengesteld aan de

'basis'. Dat is een vertekening; alsof de basis geen intellectuelen zou tellen...

Verder zou het Vlaams parlement een te smalle uitvalsbasis zijn. Dat is juist niet het geval: de Europese en mondiale opbouw begint daar. De geglobaliseerde wereld roept om een democratische wisselwerking en duidelijke beleidsniveaus. De regio's, de cultuurgemeenschappen (volkeren) zijn de rots waarop het huis wordt

gebouwd. Daar zal het bij de verkiezingen van mei '95 om gaan: Vlaanderen zal zijn weg moeten vinden en keuzes moeten maken in de grotere gehelen. Misschien is het goed ter voorbereiding even stil te staan bij Vermeylens 'Vlaming zijn om Europeër te worden' en er het *Boek der Spreuken* nog eens op na te slaan: "Waar het visioen ontbreekt, verwildert de bevolking".